

Tezkire-i Şeyh Safi
(İnceleme-Metin-Dizin)
Cilt I

Yazar
Feyza Tokat

ISBN:
Takım Numarası: 978-605-9247-50-4 (Tk)
Cilt I: 978-605-9247-51-1 (1.c)

1. Baskı
Nisan, 2017 / Ankara
100 Adet

 Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 225
Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Baskı ve Cilt

 Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafiker@grafiker.com.tr
Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	5
SİMGE VE KISALTMALAR.....	7
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	9
1. İBN-İ BEZZÂZ ve SAFVETÜ'S- SAFÂ.....	11
2. NEŞÂTÎ VE KİTÂB-I TEZKİRE-İ ŞEYH SAFÎ-İ TÜRKÎ	15
3. TEZKİRE-İ ŞEYH SAFÎ.....	16
4. TEZKİRE-İ ŞEYH SAFÎ'NİN DİLİ.....	24
5. SES BİLGİSİ BAKIMINDAN TEZKİRE-İ ŞEYH SAFÎ.....	31
5.1. Eski Anadolu Türkçesinin Ses Düzeyinde Etkisi.....	31
5.2. Çağatay Türkçesinin Ses Düzeyinde Etkisi.....	32
6. ŞEKİL BİLGİSİ BAKIMINDAN TEZKİRE-İ ŞEYH SAFÎ.....	33
6.1. Eski Anadolu Türkçesinin Ek Düzeyinde Etkisi.....	33
6.2. Azerbaycan Türkçesinin Ek Düzeyinde Etkisi.....	34
6.3. Çağatay Türkçesinin Ek Düzeyinde İzleri.....	35
7. KELİME BİLGİSİ BAKIMINDAN TEZKİRE-İ ŞEYH SAFÎ.....	36
7.1. Eski Anadolu Türkçesinin Kelime Düzeyinde Etkisi.....	36
7.2. Azerbaycan Türkçesinin Kelime Düzeyinde Etkisi.....	37
8. TEZKİRE-İ ŞEYH SAFÎ'NİN SES ÖZELLİKLERİ.....	37
8.1. Kapalı e (è) sesi.....	37
8.2. t-d sesi.....	37
8.3. Ünlüleri ve Ses Olayları.....	37
8.3.1. Ünlü uyumları.....	37
8.3.2. Ünlü Değişmeleri.....	38
8.4. Ünsüzler ve Ses Olayları.....	39
8.4.1. Ünsüz Yumuşaması.....	39
8.4.2. Ünsüz Değişmeleri.....	40
8.4.3. Ünsüz Düşmesi.....	41
8.4.4. Ünsüz Türemesi.....	41
8.4.5. Ünsüz İkizleşmesi.....	41

9. TEZKİRE-İ ŞEYH SAFÎ'NİN İMLA ÖZELLİKLERİ.....	43
9.1. Ünlüler ve Yazılışları.....	44
9.2. Ünsüzler ve Yazılışları.....	45
9.3. Yabancı Kelimelerin İmlası.....	45
9.3.1. Arapça Kelime ve Tamlamaların İmlası.....	45
9.3.2. Farsça Kelime ve Tamlamaların İmlası.....	46
10. METİN.....	47
11. DİZİN YÖNTEMİ.....	859
12. DİZİN.....	861
13. SONUÇ.....	1753
14. KAYNAKLAR.....	1755
15. ÖZGEÇMİŞ.....	1761
16. EKLER.....	1763

ÖN SÖZ

XV. yüzyıl göz önüne alındığında Doğu'da Çağataycanın, Batı'da ise Oğuzcanın, egemenlikleri ve etkileri altındaki bölgelerde yaşayan bütün Türk halklarının yazı dili durumunda olduğu, Türk dili üzerine çalışan pek çok bilim insanının ortak görüşüdür. XV. yüzyılda Batı'da divan edebiyatı kuruluş aşamasını tamamlayarak, Doğu'da ise Çağatay edebiyatı Ali Şir Nevâî ile en güzel örneklerini vererek klasikleşmiştir. Her iki edebî sahaya ait yazmalar üzerine yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Ancak bu araştırmalarda yazmalar genellikle ait olduğu edebî sahanın karakteristik özellikleri açısından betimleyici bir şekilde ele alınmış, Oğuz lehçelerinin kendi arasındaki ve diğer Türk lehçeleriyle ilişkileri yeterince incelenmemiştir. Oysa bir yazma eserin metin ve söz varlığını ortaya koymak kadar, hangi lehçe, ağız ve alt-ağız özelliklerini gösterdiğinin tespit edilmesi ve incelenmesi de dil tarihi çalışmaları için anlamlıdır. Bu kitap çalışması ile amaçlanan Neşâtî tarafından XVI. yüzyılda Kızılbaş Aleviliğinin temel yazılı kaynaklarından biri olan İbn-i Bezzâz'ın *Safvetü's-Safâ* adlı Farsça eserinden Türkçeye çevrilen “*Kitâb-ı Tezkire-i Şeyh Safî-i Türkî*”nin Britanya Müzesi Add.18548 No.'lu nüshasının yeniden bilim dünyasına kazandırılmasıdır. Bu eser konu bakımından dinî ve tarihî çok önemli bilgilere sahip olması yanında, Çağatayca ile Oğuzcanın dil içi ilişkilerinin aydınlatılması bakımından da önemli ipuçları taşımaktadır.

Çalışmamız *İbn-i Bezzâz ve Safvetü's-Safâ*, *Neşâtî ve Kitâb-ı Tezkire-i Şeyh Safî-i Türkî*, *Tezkire-i Şeyh Safî'nin Dili*, *Dil İçi İlişkiler Bakımından Tezkire-i Şeyh Safî*, *İmla*, *Metin*, *Dizin*, *Sonuç ve Kaynakça* bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde İbn-i Bezzâz ve onun eseri *Safvetü's-Safâ* ile bu eseri Türkçeye çeviren Neşâtî'nin hayatı, eserleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca “*Tezkire-i Şeyh Safî*”nin nüshaları hakkında bilgi verilmiştir.

Dil İçi İlişkiler Bakımından Tezkire-i Şeyh Safî bölümünde “*Tezkire-i Şeyh Safî*”nin lehçeler arasındaki ilişkileri ses, yapı ve sözcük düzeyinde betimleyici bir yöntemle ele alınmıştır.

Ses Bilgisi bölümünde eserde meydana gelen ses değişimleri üzerinde durulmuştur.

Metin bölümünde “Tezkire-i Şeyh Safi”, çeviri yazı alfabesiyle Latin harflerine aktarılmıştır. Her sayfanın başlangıcına sayfa numaraları, her satırın başına satır numaraları konulmuştur. Az sayıda olmasına rağmen yazma eserde zamanın etkisi ile oluşan silinmeler veya mürekkep dağılmaları yüzünden bazı kelimeler okunamamıştır. Bu kelimelerin okunması için “Tezkire-i Şeyh Safi”nin Nağisoğlu vd. (2010) tarafından yayımlanan nüshasına başvurulmuştur. Düzeltme yapılan kelimeler metinde dipnotla belirtilmiştir. Anlam gereği yapılan tamirler ise parantez içinde gösterilmiştir. Yazma eserde konu başlığı olup koyu yazılan bölümler, kitabımızın *Metin* bölümünde de koyu yazı tipi ile yazılmıştır.

Dizin bölümünde hata oranını en aza indirmek için özel bir dizin programı olan *TürkSözDiz Yazılımı* kullanılmıştır. Çalışmamızın *Dizin* bölümünde eserde geçen kelimeler, şahıs adları, eser ve yer adları gramatikal dizin şeklinde gösterilmiştir. Dizin yapımında uyulan esaslar *Dizin Yöntemi* kısmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Kaynakça bölümünde araştırmada yararlanılan tüm kaynaklara yer verilmiştir. Kaynaklar genel olarak ilk bölümlerde bulunduğu için metin içinde gönderme yapılan yerden kaynaklara kolay ulaşımı sağlamak amacıyla dipnot ile de kaynak gösterimi tercih edilmiştir.

6

Uzun çalışma dönemim boyunca bilgi ve kitaplarından çokça yararlandığım Prof.Dr. Bedri SARICA’ya, kıymetli zamanını ayırarak çalışmamı inceleyen Prof.Dr. Ceyhun Vedat UYGUR’a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca sevgili aileme, eşime ve oğullarıma gösterdikleri sabır, sağladıkları sevgi dolu ortam için sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmam ile ilgili öneri ve katkılarınız benim için oldukça değerlidir. Kitapla ilgili yorum ve önerilerinizi ftokat@pau.edu.tr elektronik posta adresine gönderebilirsiniz.

Feyza Tokat
Denizli, 2017